

ה ו ר א ו ת ע ז ר
כ ל ל י ו ת

ל ת ל מ י ד י ם מ ת ק ד מ י ם
ב כ ת י כ ת ס ת " ם

כל הזכויות שמורות ואין רשות
העתקה ואין לה שאיל.

רכישת הידיעה בהלכות סת"ם

- (א) הלכות סת"ם מורכבות מפרטי דינים רבים הפזורים במקומות שונים בספרות ההלכתית, כדי לרכוש ידע מקיף ומעמיק יש ללמוד כל דבר במקורו, ברם, כשלב ראשון נדרשת לפחות ידיעה כללית בהלכות אלו ולשם כך ישמשו הספרים הבאים: "משנה ברורה" סימנים ל"ב ל"ו עם "באור הלכה" ו"משנת סופרים" ספר "קסת סופר" עם "לשכת הסופר"
- (ב) כשלב שני בלמוד הלכות סת"ם יש ללמוד: טור או"ח סימנים ל"ב ל"ו עם "בית יוסף" ו"ב"ח" (הב"ח נחוץ מאד בהלכות אלו) כל דברי הגמרא המובאים בב"י ובב"ח ללמוד במקורם והלכות קטנות להרא"ש שו"ע או"ח בסי' הנ"ל עם "מחצית השקל" ו"פרי מגדים", וכן טור ושו"ע יו"ד בהלכ"ס"ת. על לימוד הטור יש לשים דגש יתר כי יש סופרים המזלזלים בכך.
- (ג) סדר הלימוד: קטע בטור ונושאי כליו, מיד לאחריו את אותו הסעיף בשו"ע וגו"כ ועליהם משנה ברורה, וכן הלאה בכל סעיף וסעיף.
- (ד) חייב הסופר להגות תמידין כסדרם בהלכות סת"ם ולקבוע שיעורים בהלכות אלו חק ולא יעבור.
- (ה) לתוספת ידע רצוי לעיין בספרים שונים הדנים בהלכות אלו כגון: "רעת קדושים" "מאסף לכל המחנות", "קול יעקב" וכו'.
- הערה: הנחיות אלו ניתנו ביעוץ הגר"ש ואזנר שליט"א אב"ד ור"מ ז"מ ב"ב.

(א) הקסת תהיה פלסטית והבסיס עץ או "קלקל" (חומר פלסטי קל המשמש לאריזת מכשירי חשמל ביתיים טיפרקורד וכדו'). אין להשתמש בקסת עשוי זכוכית ולא בבסיס של גבס כי אז קולט הדיו קור ונעשה דליל יתר על המידה. (אפשר להשתמש בבסיס של גבס בתנאי שסביב הקסת יהיה "קלקל")

(ב) על גבי דיו טרי, צפים על פי רוב, כתמים, יש להסירם ע"י חתיכת קלף וכדו'.

(ג) בקיץ נעשה הדיו סמיך מדי, דבר זה ניכר ע"י ברק יתר של הכתב, יש להוסיף מספר טפות מים ולדלל כפי הצורך, או להוסיף מעט דיו טרי.

(ד) בחורף נעשה הדיו דליל מדי והוא הדין כדיו טרי, דבר זה ניכר בכך שהכתב מט ובדליל מאד נעשה הכתב צבעוני, יש לחמם מעט את הדיו ע"י הנחתו תחת נורת חשמל בוערת או בחום השמש או לשים את הקסת עם הדיו בתוך מים על האש. מומלץ להכין דיו סמיך מאד ולהשתמש בו לעת הצורך לתיקון הדיו הדליל ע"י הכנסת מעט מן הדיו הסמיך לתוכו.

(ה) כשמוסיפים מים או דיו חדש בקסת צריך לבחוש, אולם, כדי לא להעלות את השמדים שבקרקעית הקסת, יש להזהר לא לבחוש קרוב מדי לקרקעית.

(ו) בתחילת הכתיבה ולאחריה וכן מדי פעם באמצע הכתיבה יש לברוק את הכתב היבש נגד האור אם אינו מבריק או מט מדי ולתקן את הדיו בהתאם לכך. (יש להביא בחשבון שלפעמים תלויה הסיבה בקלף, אם הוא חלק יהיה הכתב מבריק בשל אי ספיגת הדיו ואם הוא שעיר עלול להתקבל כתב מט

בשל ספיגת יתר).

(ז) החסרון בדיו סמיך שהקולמוס ובעיקר הרגל הארוכה אינם נותנים מספיק דיו בכתיבה משא"כ בדיו דליל שאספקת הדיו תקינה.

ה ס כ י ן

- (א) הקולמוס צריך להיות חד, כדי לקבל את החדות המכסימלית הרצויה רצוי להשתמש בשני סכינים, האחד פחות חד ועל ידו להכין את מבנה הקולמוס ואילו השני יהיה חד מאד ועמו ייעשה הליטוש האחרון לחדוד הקולמוס.
- (ב) משתמשים בסכיני-ניתוח ואת הלהב היותר חד יש להחליף מדי שבועיים בערך.

ה ק ו ל מ ו ס

- (א) סימניה של נוצה הטובה לכתיבה הם: שקופה, עגולה ולא כצורת ביצה, פסים שקופים בצד החוד השונים מן הפסים הלבנים שבהמשך הנוצה כלפי מעלה.
- (ב) תמיד שלא בשעת הכתיבה יש להחזיק את הנוצה באויר מים (בקבוק קטן עם מעט מים בתחתיתו והנוצה תחובה פנימה דרך חור שבפקק ואינה נוגעת במים). כמו"כ לפני הכנת הקולמוס יש לרכך את הנוצה באויר מים.
- (ג) לעניננו, קיימים בקולמוס מספר מושגים: גב הקולמוס – הוא הצד הפונה חוצה בשעת הכתיבה. פנים הקולמוס – הוא הצד הפונה אל הכותב, החוד – הוא מקום הכתיבה והוא מורכב משתי רגלים – הימנית ארוכה והשמאלית קצרה, וסדק – הוא החתך המפריד בין שתי הרגלים.

(ד) כשמכנינים את הקולמוס יש להקפיד בעת עשית קירות החדר שכשחותכים בימין ובשמאל שלהב הסכין יהיה נוטה מעט באלכסון לעבר גב הקולמוס כדי שגב החדר יהיה צר במשהו יותר מפנים החדר, דבר זה מקל על שליטת העין על החדר בשעת הכתיבה. אין לעשות את גב החדר צר מדי אלא במשהו יותר מן הפנים.

(ה) כלל גדול בכתיבת סת"ם שהסדק לא יפתח בעת הכתיבה, כי בשעה שהסדק סגור אפשר להרגיש בשעת הכתיבה אם שתי הרגלים נוגעות בקלף אם לאו, אולם, כשהסדק נפתח שוב אי אפשר להרגיש אם הקולמוס מונח יש ושתי הרגלים נוגעות בקלף בשוה או שהרגלים מגיעות אל הקלף ע"י הלחץ וע"י זה מפסידים את ההרגשה של נגיעת הרגלים בקלף ורמת הכתיבה הולכת ומתדרדרת פלאים. ולכן יצטרך הסופר הלוחץ על קולמוסו להשתמש בקולמוס קשה שלא יפתח בשעת הכתיבה כמבואר לקמן בסעיפים ו"ג, ו"ד.

(ו) בקולמוס רך, הכתיבה קלה, מהירה ויפה אך זאת רק בתנאי שהסדק לא יפתח בשעת הכתיבה, להתרגל לקולמוס רך על ידי השיטה המיוחדת אפשר רק בהדרגה ובהשגחה רבתי לכל יפתח הסדק, אבל מי שלוחץ על הקולמוס ואפילו תלמיד בשיטה המיוחדת במחצית השנה הראשונה ללימודיו, זקוק לקולמוס קשה בהתאם ללחץ.

(ז) לקולמוס קשה נזקקים לנוצה עבה וקשה במיוחד ובשימת דגש יתר על נוצה שקופה ובעלת פסים שקופים ובניית הקולמוס כסנטימטר אחד מתחת החלק הלבן. אם מדת הלחץ רבה עד שהסדק נפתח גם בתנאים אלו יש לעשות סדק קטן יותר.

(ח) כשקירות הנוצה עבים אין העין שולטת על חור הקולמוס בשעת הכתיבה, לכן יש להוריד מעובי החדר מצד גבו, ואין להוריד ממקום תחילת הסדק כי אז נעשה הקולמוס רך, אלא מורידים מעובי החדר במילימטר האחרון בלבד ובשפוע חזק לעבר נקודת החדר ורצוי להוריד מן הרגל

(ט) יש לתקן את הקולמוס לפחות אחר כל עמוד וכל מזוזה.

(י) להעמקת הסדק בחוד הקולמוס אין להכניס את סכין הגילוח מנקודת החוד אלא מצדו הפנימי של החוד ובדחיפה לעבר הגב.

(יא) רצוי להכין 2-3 נוצות בתוך אויר מים לעת הצורך.

ה ק ל

(א) על קלף טוב הכתיבה קלה ויפה, קלף טוב הינו זה ששערותיו קטנטנות, עדינות ורכות ואחידות, כדי להבחין בין טוב ללאו דרוש נסיון רב וגם אז אין להוציא טעות מכלל אפשרות, אך זאת יש לדעת שבדרך כלל אין עובי ורכות הקלף עצמו מוכיחים על טיבו אלא רכותם של השערות היא המוכיחה, להלן מספר כללים עיקריים.

(ב) קלף חלק או שעיר במקצת אך מחזיר ברק מול אור נמוך המכוון אליו, אין הדיו נתפס בתחילה בקלף ואח"כ כשנתפס מתפשט עליו הדיו ללא מעצורים.

(ג) קלף שעיר מותיר בתחילה את הדיו בראשי השערות ואינו קולטו ובשל כך נכתבות האותיות חלולות. זאת ועוד, הכתיבה על קלף שעיר איטית כמוה כגרירת עגלה על חול טובעני.

(ד) קלף קשה, קשה עליו הכתיבה כעל ניר זכוכית.

(ה) כיצד בוחנים קלף?, ראשית, יש לברוק אם שטח כל הקלף אחיד, פחות או יותר, כלומר, שלא יהיו קטעים שעירים וקטעים חלקים וכן שלא יהיה על הקלף כתם צהוב הנובע משומן שאז מתפשט הדיו ואף

שפשוף בניר זכוכית לא מועיל. שנית, בוחנים את הקלף לפי חמשת הסימנים וכפי סדר חשיבותם כדלקמן: (1) ע"פ רוב כשהשרטוט עמוק סימן שהקלף רך. (2) מביטים על צל השערות מול אור נמוך המכוון אל הקלף ומרכזים את המבט לנקודה קטנה בגודל מילימטר באמצע הקלף, אם השערות אינן אחידות שיערה גדולה בצד שיערה קטנה או שניכר חלק בין השערות או מאחוריהן או שהשערות נראות ככבושות סימן שהקלף קשה ולא עדין. ויש פעמים ששערות קטנות ורכות מכסות את פני הקלף באחידות אך הן נראות כצמר גפן, קלף זה דינו כקלף שעיר. בדיקה מס' 2 יש לעשות בכמה איזורים ע"ג הקלף. (3) מעבירים את כל כף היד בעדינות על גבי הקלף משמאל לימין וחוזר, אם מרגישים מגע הדומה לכד קטיפה עדין סימן שהקלף רך וטוב. אחר מפשקים את אצבע הבהן מול האמה ומניחים אותן שכובות על גבי הקלף ומוצמדות אליו היטב וסוגרים את הבהן אל האמה בלחץ ואז ניתן לחוש בבירור אם הקלף רך, בדיקה זו נצרכת בשל העובדה שלפעמים מרככים את שער הקלף בחומרים כימיים בעוד שהקלף עצמו קשה, ובבדיקה זו נבחנת מהות שערות הקלף מבלי התחשב במשטח השערות העליונות. (4) צבע הקלף מצדו האחורי הינו בעל משמעות לגבי טיב הקלף, כתמים כהים מוכיחים ע"פ רוב על קלף טוב ואילו קלף מגורר אינו טוב ע"פ הרוב. (5) ע"פ רוב קלף לבן אינו טוב.

(ו) מומלץ לכתוב תמיד על קלף רך הנוטה לחלק ושאינו מחזיר ברק מול האור או קלף שאבד את הברק ע"י שיוף בגיר זכוכית. ולכתוב עם קולמוס חד שאינו מחליק על הקלף, ובימים חמים ויבשים במיוחד לכתוב על קלף שעיר יותר.

(ז) דע, שהקלף מצד הראש של הבהמה הריהו בדרך כלל שער וקשה יותר, בעוד שמצד הזנב הקלף חלק ורך יותר.

(ח) שערות הקלף שכובות מצד הזנב לצד הראש ומכיון שמשיכת הקולמוס היא משמאל לימין לכן יש להשגיח שהקלף שכותבים עליו יהיה מונח כשצד הראש בימין וצד הזנב משמאל. את כיוון השערות אפשר לחוש ע"י מישוש עדין מצד שמאל לימין וחזור, אולם, הסימן הפשוט לדעת צורת הנחת הקלף, הוא, שהשוליים הצרות תהינה למעלה והרחבות למטה, ובמזוזה, ישמשו לסימן גם השוליים הרחבות יותר בצד, שהן תמיד בימין.

השימוש בניר זכוכית

(א) לפני השיוף יש לוודא שהשלחן נקי וחלק וללא שקעים ובליטות.

(ב) להשתמש אך ורק בניר זכוכית של מעבדי קלף ולא בניר הזכוכית הרגיל, את ניר הזכוכית המיוחד ניתן להשיג אצל מוכרי הקלף.

(ג) לקלף חלק משתמשים בניר זכוכית מס' 180 הגורם להתהוות שערות, ובקלף שער משתמשים עם מס' 600 המסיר שערות.

(ד) ניר זכוכית חדש מחספס את הקלף או/ומוחק את השרטוט וע"כ יש לשפשף את ניר הזכוכית לפני שיוף הקלף.

(ה) רצוי לפרוש דבר רך על השלחן תחת הקלף בעת השיוף.

(ו) השיוף הינו אומנות הנלמדת על בוריה ע"י מעקב תוך כדי

עבודה, יש לשייף ביד קלה ובאזורים קטנים, וזאת כדי לאפשר תשומת לב לאזורים הדורשים שיוף יתר, בעת השיוף יש לעקוב היטב אחר התוצאות ע"י בדיקת הקלף המשויף מול אור נמוך המכוון אליו, וע"י תחושת התנגדות הקלף לניר הזכוכית כשתוך כדי שיוף הולכת ההתנגדות ופוחתת. אפשר לחוש בכך ע"י תשומת לב והתרכזות.

(ז) אפשר לשייף לכל כוון ולבסוף לשייף הרבה משמאל לימין כדי להשכיב את השערות חזרה לכוון הכתיבה, ומשייפים כך עד שהתנגדות הקלף לניר הזכוכית תעלם כליל.

הגישה אל הכתיבה

- (א) אור: - אין צורך באור חזק אלא באור נמוך המכוון אל הקלף שאז שולטת העין היטב בקלף מטעמי בריאות יש להניח את המנורה על השלחן מצד שמאל בראש הקלף, רצוי להשתמש בנורת נאון (פלורוסנט) ובנוסף נורת חשמל רגילה.
- (ב) השולחן: - שלחן הכתיבה צריך להיות גבוה ורצוי לשפוע כפי הנוחיות, כן רצוי לפרוש דבר רך על השלחן כדי להקל על הכתיבה.
- (ג) צורת הישיבה: - השלחן יהיה גבוה מן הכסא ב - 42-40 ס"מ והכסא עומד ישר ומגיע עד השלחן. לשבת היטב על כל הכסא ולהרכין את כל הגוף עד השלחן, להניח את שתי הידיים על השלחן כשהמרפקים בולטים החוצה. מקום הכתיבה מרוחק זרת משפת השלחן, מול הפנים ולא בצד ימין.
- (ד) אופן הכתיבה: - לקרב את יד ימין אל הגוף במדת האפשר

וכפי הנוחיות לתפוס את הקולמוס בקלות ובמקום היותר
גבוה ולכתוב כשכף היד והאצבעות מופנים כלפי מעלה ואע"פ שע"י
הרחקת הקולמוס מכף היד נחלשת השליטה על הכתיבה אך מתוך ההרגל
חוזרת השליטה המלאה ואז הכתיבה קלה יותר והכתב עדין וישר כשהלחץ
על הקולמוס מינימלי.

(ה) אין לצמצם באמצעי נוחיות בשעת הכתיבה, ככל שהנוחיות רבה
יותר הכתיבה נאה יותר.

ה כ ת י פ ה

(א) להקפיד שיהיו בקולמוס התנאים האלו: (א) לעשותו תמיד באותה
צורה (כלומר, שכל הקולמוסים ייבנו כמה שאפשר בשווה) (ב) שיפוע
החוד יהיה קבוע בתנאים אלו מתכססת היד היטב בעת הכתיבה.

(ב) קולמוס טוב הוא (א) קולמוס שהתרגלו אליו במשך זמן הכתיבה
(ב) נתינת דיו מספקת בעת הכתיבה.

(ג) רוב הקשיים (כ-80 אחוז ויותר) שנתקלים בהם בעת הכתיבה אינם
נובעים מן הקולמוס, וקולמוס שנבנה נכון אינו צריך לשום "פטנטים"
מיוחדים כדי שיתפקד כראוי. כדי להמחיש בבירור את אופן פעולת
הקולמוס יש להשתמש לשם הדגמה בשני עפרונות צמודים כשהאחד
יותר ארוך ממשנהו ולנסות בהם אופני כתיבה שונים.

(ד) הקו הנכתב נוצר ממגע שתי קצות רגלי הקולמוס בקלף, וזאת
למודועי שמעלת הסופר הותיק היא בכך שהתרגל תוך כדי כתיבה להניח
את הקולמוס בזווית נכונה וקבועה, לכן יש להקפיד שבכל שעת הכתיבה

תהיה היר במצב תנוחה קבוע הן בעת עשיית קו ישר והן בעת עשיית עגול או קו משופע וכדו' תמיד נמצאת היר באותה תנוחה ואינה משתנית בשום מצב שהוא.

(ה) כבר כתבנו לעיל בנדרון הקולמוס שאסור לקולמוס להפתח מחמת לחץ היר ועל כן יש להזהר מכך גם במצבים מיוחדים, כגון, בעת עשיית עגול או בכתיבת ראשי השי"ן שאז נדרש עגול או שפוע יפה ומדויק וראש קטן ויש שכדי להגיע לשליטה מכסימלית על הקולמוס מגבירים עליו את הלחץ ואז נאבד הרגש והיפוי, אלא יש לאחוז את הקולמוס באותו מצב ובאותה תנוחה ובאותו לחץ בכל עת הכתיבה וכן"ל.

(ו) חוד הקולמוס אינו ניתן לשליטה מלאה של העין לא כמו בעט, למשל, שהעין שולטת בחוד בעת הכתיבה, אי לכך דרושה אומנות הכתיבה לימוד, וזאת, כדי להרגיש גם באחיזת היר את מגע רגלי הקולמוס בקלף ובפרט בעת עשיית עגול, שפוע וכדו' דרושה הרגשה רבה, וכן בכתיבת קו התחלה ובגמר אות שאז כותבים עם הרגל הארוכה בלבד יש צורך לשים דגש רב על ההרגשה, וכדי להרגיש את מיקומה הנכון של הרגל הארוכה יש צורך בלימוד והתמחות הרבה יותר מכתיבה רגילה בשתי הרגלים כי ללא כן מגשש הסופר בקולמוסו כסומא באפילה.

(ז) ע"י שליטה מלאה והרגשה מושלמת בפעולת החוד אפשר לכתוב את קו ההתחלה וגמר אות במשיכת קולמוס אחת ומבלי להרים כלל הקולמוס עד גמר הפעולה ולא במשיכות רבות ללא כל הרגשה, לשם התחלת ההתרגלות כדאי אפילו לותר במספר הפעמים הראשונות על דיוקו המלא של הקו אך תוך זמן קצר מקבלים את ההרגשה המלאה והשליטה על החוד והקו יצא יפה ומדויק והכתב יהי אחיד. מובן שעבודות אלו של כתיבה ברגל הארוכה בלבד צריכות להעשות לאט יותר מכתיבה רגילה כי שליטת העין קלושה יותר, כדלעיל ברם, הכתיבה תהיה קלה

ונקיה יותר ואף מהירה יותר כי קו התחלה וגמר אות הנעשים במשיכת קולמוס אחת איטית ובהרגשה מלאה אורכים כמחצית הזמן בלבד מכתיבת הקוים במשיכות קולמוס רבות ומהירות ללא הרגשה.

(ח) בנקודות מסוימות הכתיבה קשה יותר כגון: בעשיית עיגול, שיפוע, ובראשי השי"ן וכו', ואז יש להזהר שלא לעבוד במהירות ללא הרגשה אלא אדרבה באיטיות ובהתרכזות מירבית ואז יצא הכתב נקי וחד והכתיבה אף תהיה מהירה יותר כנ"ל.

(ט) בדרך כלל, כתיבה מהירה יפה יותר, משום שהיד מבוססת היטב ולכן הכתב מסודר, ברם, כל זאת רק אם הכתיבה נעשית בשיטה נכונה ובהקפדה על עבודת החור באיטיות כנ"ל.

(י) תנוחת הקולמוס על הקלף בצורתה הנכונה היא באלכסון ברוחב הקלף ובהפניית גב הקולמוס כלפי מעלה, כך שהרגל הארוכה שהיא העליונה נמצאת מעט יותר ימינה מן הקצרה – התחתונה ואז במתיחת קו מסתיים הקו בשיפוע בקצהו, ואם קשה לעשות עיגול של אות ר"ש להחזיק את הקולמוס מעט יותר במאונך כשגבו מופנה כלפי מעלה ולהחזיק כן במשך כל הכתיבה.

(יא) כשהשיפוע בחור הקולמוס קטן מהרגיל ניצב הקולמוס כשפניו נוטים יותר כלפי מטה וגבו כלפי מעלה ואז קל יותר לעשות את העיגול העליון של אות "כ" והעיגול התחתון קשה. ואילו כשהשיפוע בחור גדול יותר אזי מופנה גב הקולמוס יותר כלפי רוחב הקלף ואז יותר קל לכתוב העיגול התחתון של ה"כ" ואילו העיגול העליון קשה יותר, לכן יש להקפיד על איזון השיפוע בחור.

(יב) אם האות צריכה תיקון בצדה השמאלי, כגון פינה וכדו', אין להשאיר דיו בקולמוס בעת התיקון כי אז פנים הקולמוס נמצא מעל

האות והדיו שבאות מתחבר לדיו שבקולמוס וגורר אותו כלפי מטה והדיו נשפך מן הקולמוס על האות ומקלקלו, משא"כ כשהתיקון בצדה הימני של האות שאז גם כשיש באות עצמה הרבה דיו, אך מכיון שפנים הקולמוס אינו על האות אלא לצידה אז אדרבה, הדיו המיותר שבאות נמשך אף הוא למעלה אל תוך הקולמוס. וזוהי גם הסיבה שמתייגים התגין משמאל לימין.

(ג) אם הכתיבה אינה מתקדמת בקלות יש להתעלם מכך במשך כעשר שורות לפחות (אם אין סיבה ברורה לכך), אם לא חל שום שיפור תוך עשרת השורות יש להתחיל לחפש את מקור וסיבת הבעיה, תחילה יש לבדוק את הקלף אם אין בו את אחד החסרונות שנמנו לעיל בנדון הקלף כגון, קשה, שעיר, חלק, אם הקלף אכן קשה, יש להמשיך לכתוב מבלי . להתחשב ביופי הכתב כי במילא לא תהיה אפשרות לשפרו, אם הקלף חלק, שאז הדיו אינו נקלט, או שהקלף שעיר מדי, יש לנסות לתקנו כמבואר לעיל בנידון השימוש בנייר זכוכית, ואם לא נמצא חסרון בקלף יש לבדוק את הדיו אם אינו סמיך מדי וכן לבדוק אם תנוחת היד נכונה כמבואר לעיל, אם יש ספק לגבי תנוחת היד, יש להמשיך לכתוב והיד תגיע מעצמה לתנוחתה הנכונה, ואם סיבת קושי הכתיבה לא נתגלתה בכל הבחינות הנ"ל, יש לבדוק את הקולמוס, ברם, יש לזכור כי בדיקת הקולמוס היא הבריקה האחרונה.

(ד) קו ההתחלה של גג האות נכתב כשצדו השמאלי קעור (כלומר, שקע עגול מעט פנימה) ברם, יש להקפיד שהזוויות העליונה והתחתונה תהיינה מכוונות בקו ישר אחת מול השניה כי באם הזווית התחתונה בולטת חוצה יותר מן העליונה נגרמות נגיעות ע"י כך.

(טו) כדי לשפר את הכתב בלא להאיט את הכתיבה יש לעבוד על שיפור אות אחת בלבד מדי שבוע.

(טז) רצוי מאד להתרגל לכתוב עם מכסימום דיו בקולמוס שאז הקוים מלאים וחלקים וחוסכים את תיקוני גמר האות, כדי לכתוב בקולמוס מלא יש לטבול את הקולמוס עמוק בקסת ולאחוז אותו בצורה אנכית כשחורו עדיין בתוך הדיו ואז חוזר עודף הדיו לקסת.

(יז) אם הרגל העליונה אינה נותנת מספיק דיו כגון בתגין, בקו התחלה וכדו', יש לטבול את הקולמוס בדיו שבאות הקודמת ולא לנסות ע"י לחץ וחיכוכים, ולכן בשהיה ואפילו קטנה לא לנסות לעשות קו התחלה, אלא מיד לטבול בדיו שבאות הקודמת.

(יח) בכתב גדול מתבססת היר בכתיבה, ולכן תלמיד יתחיל בכתיבת 3 מגילות, ומתקדם בשנה - שנתיים הראשונות, יעדיף כתב גדול כדי לבסס את היר ואילו כתב קטן (כפרשיות של יד) משפר את רמת הכתב.

(יט) בעת הכתיבה עצמה קשה לעמוד על יופי הכתב, דבר זה מתברר רק לאחר הכתיבה, לכן אין להסיק בשעת הכתיבה שהכתב אינו יפה כי יתכן וזה רק דמיון, (והוא הדין להיפך כשנרמה בשעת הכתיבה שהכתב יפה).

(כ) כלל גדול וחשוב שיש לכתוב כל יום ויום לכל הפחות 3 שעות אם מתכוונים לכתוב פחות מכך רצוי לעשות הפסקה בכלל ולא ליטול את הקולמוס ליד עד שמחליטים לחזור לכתיבה סדירה ותקינה ואז להתאמן לפי סדר הלימוד ולהמשיך לכתוב כרגיל, באשר הפסקה בכתיבה ואפילו היא ארוכה אינה מזיקה כמעט לכתב משא"כ כתיבה מועטת בכל יום מקלקלת לרוב את הכתב.

(א) על הקלף משני צדי עמוד הכתיבה יש להניח ניר מצופה נילון (המשמש כרגיל למדפים וארונות), כשהנילון כלפי הקלף והניר כלפי מעלה ואם אין, אפשר להשתמש בנייר מצופה שעה כשהשעה כלפי מעלה. על עמוד הכתיבה עצמו מתחת לשורות הנכתבות יש להניח ניר זכוכית כשהזכוכית על הקלף. כל אלו כדי למנוע התקלקלות הקלף מזיעת הידים ומכתמי דיו וכד'.

(ב) לציון על כל עמוד בתיקון מספר וכנגדו את המספר על עמוד הקלף וזאת כדי לא להחסיר או להותיר עמוד. כמו"כ לקחת פיסת קלף צרה וארוכה כגובה עמוד הקלף במגילה (או בספר התורה) ולציון עליה מספרים כנגד כל שורה מ-1 ועד 21 ומ-22 עד 42. ובשעת הכתיבה לבדוק אם מספר השורה שבקלף זהה למספר השורה שבתיקון. וזאת כדי להמנע מטעות בחסר או ביתר של שורה.

ה ע ר ה: בתיקון אסתר החדש מתחילים העמודים ממס' 2

ויש להשגיח.

(ג) לפני תחילת כתיבת העמוד הראשון במגילה הראשונה ולאחר העמדת הקולמוס יש לכתוב תחילה שורה אחת על שארית קלף כדי להתרגל לקולמוס, ורצוי לנסות על קלף ברוחב עמוד במגילה כדי להתרגל לכיון את התיבות לרוחב השורה.

(ד) כדי לוודא באמצע הכתיבה שהתיבות אינן מרווחות או צפופות יתר על המידה, אפשר לבדוק אם האות הנכתבת נמצאת תחת אותה אות שבשורה העליונה כמו שבתיקון. ובהתחשבות בהרחבת או בצמצום

(ה) בתיקון מגילת אסתר נמצא ההמשך ל"עשרת" כתוב פעמיים, פעם אחת בעמודים צרים למגילה בת 42 שורות ופעם שניה בעמודים רחבים רגילים למגילה בת 21 שורות.

(ו) אם יכתבו שורה מלאה ביו"ד"ן בעלי גודל שוה יכנסו 62 יודי"ן בשורה. לפי כלל זה אפשר לדעת אם לצמצם או להרחיב את השורה, דהיינו, אות בי"ת, למשל, תופסת מקום שני יודי"ן וכן שאר האותיות פרט לנו"ן גימ"ל זיי"ן וא"ו וכדו" שהן רק יו"ד אחד ושי"ן שהינה שלשה יודי"ן והריוח שבין תיבה לתיבה אף הוא דינו כיו"ד אחד, לפי חשבון זה מכילה, למשל, תיבת "אחשורוש" 14 יודי"ן.

(ז) מובן מאליו שאי אפשר לכוין שמספר היודי"ן בכל שורה יהיה תמיד 62 ועל כן יש לפעמים להרחיב ולצמצם את השורה כפי הצורך, לדוגמא: בשורה הראשונה שבעמוד השני במגילת אסתר מגיעה בסוף השורה תיבת "המלך" ואז מכילה השורה 64 יודי"ן, כלומר 2 יודי"ן יתרים. ואם נוריד תיבת זו לשורה הבאה יחסרו לנו מן השורה העליונה 7 יודי"ן (כולל הריוח שבין תיבת "לפני" לתיבת "המלך"), מובן שבמקרה זה עדיף ליתר 2 יודי"ן מאשר להחסיר 7 יודי"ן ולכן יש לצמצם את השורה כדי מקום עוד 2 יודי"ן, בשל סיבה זאת (ועוד) מוצאים אנו במגילה שורות מרווחות ואחרות צפופות. ובזאת יובנו הסימנים המופיעים בצד של השורות בתיקון כגון: "חה" "יג", "שת", שפירושם, חה - חסר ה", כלומר ששורה זו חסירה 5 יודי"ן ואז יש להרחיבה בהתאם, יג - יתיר ג", כלומר, שורה זו יתירה 3 יודי"ן ויש לצמצמה בהתאם, שת - שורה תמה, כלומר, שורה בת 62 יודי"ן ללא חסר ויתר.

(ח) בשורה "חה" אפשרי (אך לא לכתחילה) למתוח בסוף השורה את אחת מאותיות "דהרת". ואם אין השורה מסתיימת באחת מאותיות אלו אזי כותבים למפרע, כגון: השורה הראשונה במגילה הינה "חה" ומסתיימת באות "ך" שאי אפשר למתחה (שאלה של ר'), ובכן, כותבים שורה זו עד אחר תיבת "אחשורוש" ואח"כ כותבים האות ך' בסוף השורה ולפניה כותבים ל' ולפניה מ' ולפניה מותחים את אות ה' כנדרש. למותר לציין שבמזוזה ובתפילין אין לעשות כך משום שבעינן "כסדרן".

(ט) יש להזהר באות "ל" המכוונת מול אות ארוכה מן השורה העליונה (כגון, "ך" שאסור שהלמד יכנס בחללה), שכאשר ה-ל' כתובה בתיקון לפני ה-ך' כמו בעמ' 5 (ובתיקון אסתר החדש - עמ' 6) בשורות 6 ו-7 אין לכתוב ה-ל' לאחר ה-ך', כי אז מפסידים מקום 3 יודי"ן (כולל הריזוח) ולא ישאר מקום בשורה זו לתיבת "ראיה", או בעמ' 11 (12) בשורות 15 ו-16 שאם יכתב ה-ל' לאחר ה-ך' לא ישאר בעמוד מקום לתיבת "אשר".

ת ק ו ן ט ע ו י ו ת

(א) אם נופלת טעות או נגיעה וכדו' בעת הכתיבה, יש לציין מיד בצד עם עפרון את הנגיעה או את התיבה הבאה במקום הטעות, כדי לזכור אח"כ את הטעון תיקון וכן משום שצריכים לכתוב מתוך הכתב ואז אפשר להעתיק מן התיקון בצד,

(ב) אחר כך, סופגים את הדיו מן התיבה הטעונה תיקון ע"י גיר. (רצוי מרובע).

(ג) לאחר הטעות אפשר להמשיך ולכתוב גט לפני תיקונה (פרט למזוזות ותפילין דבעינן כסדרן), אלא שצריך לחשב את מספר היודי"ן הנדרשים לתיקון כגון: אם נכתבה תיבת "המלך" חסר מ' – "הלך", אזי כותבים עוד "ך" לאחר התיבה, משום שבמקום ה-ל' דרוש מ' ובמקום ה-ך דרוש ל' ואז בא ה-ך הנוסף במקומו, ברם, רצוי לכתוב רק את קו ההתחלה של ה-ך ואז אפשר למחוק את ה-ך הראשון ביתר קלות בהיות הריוח סביבו גדול יותר. או לדוגמא כשנכתבו אותיות "אשו" ד"אחשורוש" והחסיר אות ת' לאחר ה-א' וגילה הטעות מיד אחר כתיבת ה-ו', אז משאירים ריוח יו"ד לאחר ה-ו' וכותבים אחריו "ורוש", משום שבמקום 2 היודי"ן הראשונים של ה-ש' תבוא האות ח' והראש השלישי של ה-ש' עם ה-ו' ועם הריוח יצטרפו יחד לאות ש' ואחריה נכתב "ורוש" וכך נשלמת תיבת "אחשורוש" תוך שאנו חוסכים מחיקות מיותרות, יש לחשב היטב חשבונות אלו כי הטעויות בהם שכיחות ואז נהיית בעית התיקון כפולה ומכופלת בשל חוסר מקום פרט לכך. שהמחיקה גופה דורשת התמחות רבה וזמן רב. ואודות השארת ריוח יו"ד האמור לעיל לשם השארת מקום למחיקה, יש להקפיד על ריוח יו"ד ולא יותר כי קשה לדייק השארת מקום ליותר.

(ד) מחיקות במגילת אסתר וספרי-תורה עושים ע"י סכין גילוח שניתן לכופפו, ובמזוזות ותפילין ע"י סכין עגול (להב מס" 15 - 10) כשהקלף מונח מהודק היטב על גבי דבר עגול. ומקלפים את האות הטעונה תיקון מעל גבי הקלף, וככל שהסכין חדה יותר אפשר להשגיח יותר שלא תחתוך עמוק מדי, ואח"כ משייפים את מקום התיקון בניר זכוכית מס" 180 כדי ליישר את השקעים והבליטות ואח"כ לשייף הרבה בניר זכוכית מס" 600 כדי להחליק היטב את המקום. ולהשתרל לסדר את הקלף בעין שהיה לפני הכתיבה, ולשייף לבסוף הרבה משמאל לימין.

(ה) בשעת המחיקה יש להשגיח לא לגעת בנקודה שחורה (דיו) עם הנייר זכוכית כי אז משחיר הקלף, ולכן, בעת הקילוף יש לקלף היטב מבלי להשאיר מאומה מן הדיו, כתם חום מחלודת הדיו אפשר להשאיר, ואם נשארת נקודה שחורה לגרדה בסכין ולהעביר עליה "מחק" ו) את נייר הזכוכית לסובב על מקל עץ מלבני, ארוך מעט ומדביקים שני קצות הניר ומשייפים עם הפינה של המקל וכשהנייר משתחק מסובבים מעט את נייר הזכוכית וממשיכים להשתמש עם אותה פינה.

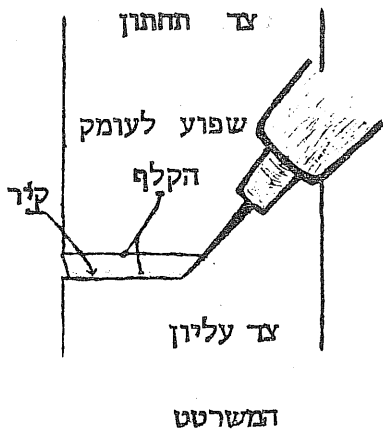
(ז) בנגיעות שע"פ הלכה מותר למחקן גורדין הנגיעה בסכין ומעבירים "מחק" על המקום, ובנגיעה עבה קולפים בסכין משני צדי הנגיעה.

(ח) בשעת הקילוף מכניסים את הסכין המעוגל בקלף ומקלפים כמאוזן ולא לעומק.

(ט) לאחר כל מחיקה לחדש את השרטוט במקום.

ש ר ט ו ט

(א) לפני השרטוט מניחים את הקלף על לוח קרטון חלק ללא שקעים.

(ב) בעת עשיית השרטוט יש להניח את הקלף הפוך כשצד העליון של הקלף לצד המשרטט. ואת המרצע אוחזים מנגד. כלומר, הידית כלפי חוץ וחוד מופנה אל המשרטט והמרצע משופע, כך שבעשיית השרטוט יצא שיפוע לעומק הקלף, קיר השרטוט יצא לכן בצד חלק העליון של הקלף כי שם מגיע חוד המרצע וצידי חוד המרצע חורצים שיפוע לעומק הקלף, כ ז ה :

לאחר כתיבת 2-3 עמודים להביאם לביקורת (לפי תיאום מראש) ולהביא גם את הקולמוס.
אין להתחיל בכתיבת מזוזות לפני כתיבת 3 מגילות.

כללים בסיסיים אלו גובשו תוך שנות עבודה ונסיון רבות על ידי סופרים מומחים ומעולים.

לטובתך, נחיותך והצלחתך השתמש בכללים אלו ואל תזלזל בקטנות, כי כל פרט קטן במערכת עדינה זו משמעותו רבה והזלזול בו גורם לשיבושים בלתי משוערים.

יהי רצון שתשרה ברכת ה' במעשה ידיכם וכל אשר תעשו תצליחו.

חובר ע"י מרדכי מ. הסופר.